

Alibin och syndabockar

I en stat där ett parti innehar hela makten och där styrelsen genom socialisering, planhushållning eller ingående regleringar dirigerar näringslivet synes det självklart att detta parti och denna styrelse måste göras ansvariga för felgrepp och misslyckanden. Det borde vara omöjligt att i en sådan situation hävda att skulden egentligen inte är de styrandes — med den totala makten följer ett totalt ansvar. I praktiken söker emellertid regeringar av denna typ för att bevara sin ställning och sin prestige ständigt att finna alibin eller syndabockar, att på ett eller annat sätt dölja sin skuld eller skjuta över den på andra. Den speciella tekniken har småningom blivit ett slags internationellt accepterat system.

Tydligast framträder denna teknik i diktaturstaterna. I den ryska despotin har sedan årtionden de härskande tillskrivit sig äran av alla framgångar, men förklarar andra krafter eller grupper — ofta av ytterligt mystisk natur — vara ansvariga för alla misstag och olyckor, för alla brutna löften och alla felslagna förutsägelser. Världskapitalismen har varit den fasta punkten i dessa försök att skylla från sig, men andra utvägar har inte försumrats. Främst har man talat om att vissa grupper inom befolkningen, på grund av fiendtlighet mot de styrande och landsförräddiska avsikter, bedrivit sabotage mot staten. Förföljandet av dylika sabotörer har blivit den ordinära formen då det gäller att avleda uppmärksamheten från de härskandes missgrepp; massavrättningarna och utrensningarna i mitten av 1930-talet är hittills det väldigaste exemplet på metodens användning. Den nazistiska regimen begagnade alltigenom samma camouflageteknik. Plutokratierna i väster och bolsjevismen i öster samt världsjudendomen överallt blev de mest anlitade begreppen då det var nödvändigt att fria regeringen från skuld. Me-

ra direkt användbara syndabockar var judarna och marxisterna inom Tyskland; ingenting tedde sig naturligare än att en blamage av regeringen följdes av "spontana" aktioner mot försvarslösa judar. Som ett andra medel att blanda bort korten har tjänat agitationens inriktning på helt andra problem än de i verkligheten aktuella och oroande; särskilt den tyske propagandaministern var en mästare i denna konst.

I de demokratier där en socialistisk majoritet genom planhushållning och regleringar koncentrerar makten hos partiledningen och byråkratin framträder liknande tendenser, om också i vida mildare och mindre genomskinlig form. Den engelske ekonomen John Jewkes har nyligen i ett märkligt arbete ("Ordeal by Planning") framhåvt att den brittiska socialistregeringen trots taktiska kursändringar och omkastningar aldrig erkänner ett begånget misstag. I stället kastar man skulden på någon annan eller något annat. Det antyds att den amerikanska politiken, djupare sett, är orsaken till svårigheterna — trots att socialiseringsarbetet möjliggörs genom krediter från USA —, det talas om att förhållandena ute i världen blivit annorlunda än man kunnat vänta. Men därjämte beskylls de grupper som är kritiska mot regeringspolitiken för att genom denna kritik och bristande lojalitet över huvud hindra dess framgång. Man anklagar till och med oppositionen för att bidra till krisen genom att försvaga regeringens ställning; hur mycket lättare vore det inte att styra ett följsamt och stillsamt folk? Aktioner har inte saknats som erinrar om den antisemitiska agitationen i Tyskland; under hösten 1947 talades om mystiska "hajar och drönare", som på ett lika mystiskt sätt motverkade regeringens ansträngningar. Slutligen söker man koncentrera intresset till helt andra spörsmål än krisen, svårigheterna och missgreppen.

Bilden känns igen. Det är samma metoder som vi under de senaste två åren till leda lärt känna i Sverige. Sällan eller aldrig ett erkännande ens av de mest uppenbara miss-

foninstallationer och smörprier.

Denna teknik, född av maktmonopolet, är farlig ur två synpunkter. Den är ägnad att helt snedvrída den politiska debatten. Tag exempelvis talet om de oppositionella gruppernas sabotage. Med sabotage menar man inte blott att vissa personer eller grupper under iakttagande av lagar och föreskrifter handlar på ett sätt som regeringen finner olämpligt — ehuru väl det även för dessa fall är en utmaning att begagna ordet sabotage. Man använder ordet även i den bemärkelsen att kritik säges vara sabotage. Den som hävdar att en viss åtgärd är ett missgrepp blir alltså sabotör — ty åtgärden vore lättare att genomföra om den inte ansågs vara ett missgrepp. Endast de som lovsjunger regeringen är lojala, är inte sabotörer.

Tekniken visar också hur svårt det är att förlika det socialistiska maktmonopolet med demokratins krav på fri debatt. Skall man tolerera sabotörer, är det inte styrelsens plikt att undertrycka sabotage? Dessa frågor måste alla de göra sig som naivt tror på regeringens anklagelser. Därmed blir uppenbart att den regering som så helt identifierar sina egna intressen med landets att den betraktar motståndare som sabotörer medvetet eller omedvetet undergräver folkstyrelsen och friheten.

grepp, men väl en jakt efter alibin och syndabockar. "Utvecklingen" och "förhållandena" har skulden, även då regeringen byggt sin politik på falska förutsägelser om utvecklingen och felaktig bedömning av förhållandena. Oppositionen är jämte världsförloppet medskyldig, ty undergräves inte förtroendet genom kritiken? Höjdpunkten i detta sätt att agitera bildar förre handelsministerns beryktade tal den 16 mars 1947, där oppositionen sades arbeta för inflation och antyddes vara landsförrädisk — ingen socialistisk politiker eller tidning tog avstånd från detta uttrott. Och det står inte ensamt; senast i söndags talade ledande socialdemokrater om sabotageförsök mot regeringspolitiken och om kritikernas önskan att försämrade penningvärdet. Alla är skyldiga — utom den grupp politiker som besitter en i vår senare historia enastående makt! Till allt detta sluter sig försöken att avleda uppmärksamheten från det väsentliga. Medan våra importmöjligheter minskas på ett ödesdigert sätt — samtidigt som regeringen kräver export mot kredit för hundratals miljoner — talar statsministern om tele-